

La un moment dat, în detașamentul nostru au apărut șapte indivizi, sub conducerea unui oarecare Reg, care deținea o slujbă importantă în vechiul partid comunist de dinainte de război și care fusese detectat în timpul anchetelor comuniste drept colaborator al Siguranței Statului și condamnat la muncă silnică pe viață, pus la toate treburile murdare, pe care le executa fără să crâcnească, în ideea că s-ar putea reabilita. Ne-am pomenit cu ei încadrați în detașamente și am pornit la lucru; se lucra în aval în ultimele săpături ale ecluzei. Într-o zi, nu mai rețin data – dar probabil prietenul meu, inginerul Șerban Ghica, care are o memorie de elefant în materie de date, o reține –, am fost puși sub un zid de 14 metri înălțime, fără taluz, în care se lucrase în abataj, să curățim partea de jos a acestui zid de pământ. Acest pământ, care fusese inițial excavat, a fost pe urmă aliniat manual. Deasupra terenului erau depozitate cuburile de beton care serveau la prelungirea digului de la Năvodari. Cuburile cântăreau fiecare între 7.000 și 10.000 de kilograme și erau lansate cu macaraua în mare, unul peste altul, sute, până când ajungeau, prin suprapunere, la suprafața apei. Ajunse la suprafața apei, se turna un strat gros de beton hidrofil și apoi se monta pe el șoseaua, linia ferată etc. Întâmplarea a făcut că tocmai atunci a trecut în inspecție un inginer civil de la Canal, cu numele Ionescu Călinești, care trăiește și astăzi. Văzând grupul din care făceam parte și eu, și principele Șerban Ghica, și un prieten comun, Simu, aproximativ șapte-opt persoane, a dat ordin să ieșim imediat de acolo, pentru că acest teren netaluzat nu prezintă garanție, și să mergem la alt punct de lucru. Am executat ordinul și ne-am dus să lucrăm la abataj la alt punct, învecinat. Câteva momente mai târziu, a apărut comandantul lagărului, Borcea, care era un satrap fără egal și care, văzând că la baza acestui zid de pământ nu lucrează nimeni, a întrebat unde este echipa. I s-a spus că a dat ordin inginerul de la

Canal să fie evacuată, pentru că prezintă pericol de prăbușire. În acel moment, grupul de șapte inși s-a prezentat în fața comandantului, spunând: „Domnule comandant, mergem noi benevol să lucrăm acolo, căci d-ai-a am venit, să ne reeducăm și să ne câștigăm libertatea prin muncă”. Și au intrat în locul de unde fuseserăm noi evacuați. În aproximativ cinci minute s-a produs prăbușirea. Peste acești nenorociți au căzut câteva mii de tone de pământ și cuburile de beton. S-a dat alarma, cantitatea de pământ prăbușită era de zeci de vagoane, iar echipa dispăruse sub pământ. Am încercat cu disperare să săpăm pământul și să-i scoatem pe cei înghițiți. Am reușit după două ore; erau toți morți. În afară de echipa respectivă, mai era un conducător de decovil¹⁰ care fusese protejat în prăbușire de cuva unui vagon, care-l acoperise. A fost acoperit încă în viață, avușese suficient aer, dar n-a fost integral recuperat niciodată. Așa s-a sfârșit încercarea de reeducare de la Capul Midia.

Nouă ani în arest preventiv

— *Sub ce acuzații ați fost arestat în iulie 1947?*

— Activitate criminală împotriva clasei muncitoare și a reformelor sociale, pe baza faimosului articol 209, prin care regimul comunist a modificat „trădarea” din vechiul Cod Penal. Deci, înaltă trădare a clasei muncitoare. Bineînțeles că era o dispoziție penală fără acoperire, nu exista cetățean în România să nu poată fi încadrat la acest articol. Pe baza acestui articol au fost condamnați zeci de mii de oameni.

— *Ce vârstă aveai când ați fost arestat?*

— 33 de ani.

— *A urmat imediat procesul?*

¹⁰ Tren care circulă pe o cale ferată îngustă, provizorie, ușor de montat, folosită pentru exploatarea locale sau temporare. (n. ed.)

— Nu, m-au ținut 9 ani în arest preventiv. Între timp, am fost conexasat la diverse procese din care în mod obligatoriu am fost disjuns, pentru că nu aveam legătură cu procesele respective. În cele din urmă, după legiferarea acestui articol 209, nu mai aveam nicio dificultate legislativă și toată lumea putea fi condamnată.

— *Primii ani unde i-ați ispășit?*

— Prima dată am fost în subsolul Internelor, direct din biroul meu de la sediul partidului, unde am fost anchetat în procesul Maniu. După aceea am fost menținut acolo și conexasat la toate procesele partidului. După apariția articolului 209, am fost trimis în judecată și condamnat de Doja Al. Petrescu la muncă silnică pe viață. Dar n-am stat liniștit în pușcărie, pentru că mă aduceau din când în când, ori de câte ori se mai deschidea câte un proces foștilor fruntași ai PNT. Repet, cea mai cumplită perioadă de investigații am suferit-o cu ocazia procesului Pătrășcanu, în care duritatea anchetatorilor, măsurile luate, de constrângere și de presiune, exercitate asupra martorilor, erau așa de mari, încât era foarte greu să rezisti la bătaie, la carceră. De la carceră, mergeai din nou la anchetă, apoi tot la carceră, ca să te epuizeze. „Semnezi asta?” „Nu semnez.” Aceasta însemna o altă bătaie, o altă carceră. În procesul PNT, nu am suportat nici un sfert din teroarea și torturile pe care le-am suportat în procesul Pătrășcanu.

— *L-ați revăzut în perioada aceasta pe Pătrășcanu?*

— Nu. El a fost apoi împușcat.

— *Ați știut de momentul în care a fost împușcat?*

— Da, am știut, pentru că am fost chemat din nou la un proces stupid, ridicol, și acolo, în mod inevitabil, întâlneam oameni arestați de curând, de la care mai aflam informații. Aveam o cunoștință, o doamnă, care era văduva unui prieten politic, Traian Vaida, secretarul organizației PNT din Oradea, mort în închisoare în timpul anchetei. Doamna

Vaida era o persoană expansivă, plină de fantezie. La un moment dat, a încropit o aventură cu un tânăr care-i făcea curte; pentru a se pune la adăpost de comentarii, s-a gândit să-și petreacă luna de miere la București. Au venit amândoi la București – ea din Oradea, el din Lugoj, fiind de altfel prieteni din copilărie – și s-au dus în gazdă la o cunoștință comună, care, la rândul ei, era și ea suspectată. În timpul cât erau ei acolo, s-a făcut o descindere care avea drept scop sancționarea gazdei, Boșca Marin, și au fost găsiți acolo, arestați și investigați. Au încercat să îi conexeze la diferite procese, de multe ori se întâlneau oameni care n-auziseră niciodată unul de altul. În timpul acesta, doamna a ajuns să fie anchetată de o brută – pe vremea aceea securiștii erau selecționați direct din câmpul muncii, după devotamentul lor politic față de ideile sovietice, și erau lipsiți complet de cultură, de informație, de argumente. Singurul argument era bătaia. Femeia a fost brutalizată, bătută, chinută și, fiind un temperament mai firav, poate și din cauza fanteziei bogate pe care o avea, a ajuns la concluzia că vor s-o omoare. Sigur că nu era greu, după ce mâncai o bătaie strașnică, să-ți închipui că vor să te omoare! Dar aici nu era cazul. Obsedată de ideea că vor s-o omoare, s-a străduit să găsească o modalitate de a scăpa de moarte. Și-a adus aminte că, în timpul în care era la Oradea, a avut în gazdă un colonel NKVD, care era un fel de adjunct al lui Malinovsky. A inventat următoarea poveste: că l-a cunoscut pe Malinovsky și acesta, știind că are legături cu Maniu, a insistat pe lângă ea să-l pună în legătură cu Maniu. Inițial nu știa de ce, dar ulterior a aflat că Malinovsky, care era ucrainean, era anti-stalinist, că voia să-l răstoarne pe Stalin cu ajutorul populației din țările ocupate de URSS. Bineînțeles, a luat contact cu Maniu. Cum? Mă cunoștea pe mine, a venit la mine, mi-a spus despre ce e vorba și l-am pus în legătură cu Maniu. L-am introdus pe Malinovsky la Maniu, au stat de vorbă trei-patru

ore, nu știa ce au pus la cale. În orice caz, chestiunea asta a produs o revoluție extraordinară, s-a alarmat până și KGB-ul de la Moscova, care a trimis aici anchetatori speciali. Mareșalul Malinovsky să intre în legătură cu opoziția din România contra lui Stalin!

M-au luat și pe mine la anchetă. Totul era o invenție stupidă, care nu rezista la o analiză. Cum au putut să creadă NKVD-iștii și anchetatorii de meserie treaba asta, nu mi-am dat seama niciodată! Pe mine m-au anchetat niște NKVD-iști cu grad mare, care nu știau românește, cu interpret. Le-am spus că astea sunt prostii, că nu poate fi vorba de așa ceva. Până la urmă, m-au confruntat cu femeia, și ea, care marșase pe linia asta, a insistat: „Da, dânsul l-a băgat pe Malinovsky la Maniu”. Am spus: „Nu vedeți că e nebună?”, și m-am ales cu două perechi de palme; și ancheta a continuat. Până la urmă și-au dat seama, dar ea a scăpat cu treaba asta, pentru că până la urmă au internat-o la psihiatrie. Însă eu am mâncat bătaie!

— *Pe Maniu l-ați zărit în închisoare vreodată?*

— O singură dată. După arestare, am fost dus la o confruntare. Rușii reușiseră să cumpere o funcționară de la misiunea militară americană. Ei căutau, în timpul procesului nostru, să identifice persoanele care au intrat în legătură cu generalul Schuyler¹¹ și care i-au livrat anumite informații ce puteau fi socotite acțiuni de spionaj. La un moment dat, am fost dus la o confruntare cu persoana respectivă la Snagov, într-o casă conspirativă, unde am fost așezat cu spatele la perete în fața unui proiector puternic care nu-ți permitea să vezi nimic. În spatele proiectorului era o femeie care căuta să identifice personajul, dacă el era cel care a dat nu știu ce document generalului Schuyler, șeful misiunii militare americane în București. Femeia nu m-a identificat ca atare.

¹¹ Generalul Cortlandt Van Rensselaer Schuyler, reprezentantul șef SUA în Comisia Aliată de Control, șeful Misiunii Militare Americane în România (n. red.).